

A trianoni határ északi határszakaszának határjellegétől való megfosztása 1938-ban

A Müncheneri egyezmény jegyzőkönyvének egyik függeléke szerint a csehszlovákiai magyar kisebbség ügyét tárgyalásokon kell rendezni. A tárgyalások 1938. október 9-én, Komáromban kezdődtek meg. A magyar delegáció az abszolút többség szerinti magyar lakosságú területek visszacsatolását kívánta. Igényét nemzetiségi térképekkel, népszámlálási adatokkal és különböző statisztikákkal támasztotta alá.

A tárgyalások több menetben zajlottak le. A cseh álláspont menet közben a Csallóköz autonómiájától különböző magyarlakta területek visszaadásáig módosult. 1939. október 23-án a cseh tárgyalófél 11 300 km²-i területet akart átadni, 869 000 főnyi lakossággal, amelyből 740 000 fő magyar volt. A magyar fél számára ezt nem fogadhatta el, mert nem voltak benne a határ menti nagyobb magyar városok.¹ A vitás területekről a döntést a nagyhatalmaktól kérték. A bécsi döntőbizottsági ítélet 12 109 km²-t, 896 000 lakost – amelynek 86,5 %-a (752 000 fő) magyar volt – és a határmenti magyar városokat Pozsony és Nyitra kivételével Magyarországnak ítélte. A döntőbizottság ítélete a nemzetiségi elv alapján történő határkiigazítás konkrét példája volt. A november 2-án meghozott bécsi döntésben az új határvonalat 1:750 000 méretarányú térképen húzták meg. A világoszölddel meghúzott vonal pontosan követte az etnikai határokat, csak Pozsony mellett hagyott meg Szlovákiának néhány magyar községet, hogy a tartományi fővárosnak hinterlandja legyen. Kis méretarányánál fogva a térkép nem szabta meg egyértelműen minden határmenti község hovatarozását, ugyanis a vonal vastagsága a valóságban 750 méter széles sávot jelentett, hegyen–völgyön át.²

Ezért a két fél egy közös albizottságot nevezett ki a határvonal részletes kitűzésére. Ennek a bizottságnak kellett értelmeznie a döntőbizottsági vonal futását és a községek hovatarozását. A bizottság elnöke Medvey Aurél ny. á. altábornagy, a Térképészeti Intézet volt parancsnoka lett. A bizottság 1938. november 3-tól 1939. márciusáig ülésezett, és döntött a határvonal részletes kitűzéséről viszonylag fájdalommentesen, mindkét fél számára elfogadható módon. Csak néhány terület maradt, ahol helyszíni szemlét kellett tartani. A március 7-i és az ezt kiegészítő április 4-i jegyzőkönyv a határoknak a helyszínen történő kijelölését az ún. helyi bizottságokra bízta „...a bizottságok megszervezésével kapcsolatos tennivalók ellátására, a bizottságok munkájának irányítására és igazgatására központi szerv állíttassék fel, hasonlóan ahhoz, amint annak idején a trianoni határra vonatkozóan történt.”³

A magyar-csehszlovák határt jelölő határköveknek a határjellegüktől való megfosztása volt a cél nem pedig a határkövek felszámolása, mivel a határkövek jelentős része a határjelölésen kívül más funkciókat is ellátott.⁴

A magyar-csehszlovák határmegállapító bizottságnak a 1938. november 9-i ülésén elhatározta, hogy – mivel a trianoni magyar-csehszlovák határvonal megszűnt –, az ott elhelyezett határköveket kiszedeti és azokat az új határvonal megjelölésére felhasználja. Mivel a Felvidék egy részének visszacsatolása folytán a volt magyar-csehszlovák határon felállított határkövek és egyéb határjelek – mint határjelzések – a mostani helyükön immár feleslegessé váltak. Erre való tekintettel pénzügyminisztérium intézkedett, hogy a földmérő mérnökök irányításával „a múltnak ezek a fájó emlékei helyükről mielőbb eltávolíttassanak.”⁵

Ezek a határkövek ugyanis nemcsak a volt magyar-csehszlovák határ megjelölésére szolgáltak, hanem jelentős részük egyúttal háromszögelési illetve sokszögelési alappont is volt. Ha pedig ezek az alappontok – a határkövek nem szakszerű kiemelésével – megsemmisültek volna, az új országhatár kitűzési munkálatai és az ezzel járó költségek sokszorozódhattak meg, nem szólva arról, hogy az alappontok megsemmisítése az egyéb földmérési munkálatokat, így a kataszteri felmérési, továbbá a tagosítással és telepítéssel kapcsolatos, valamint a katonai felmérési munkálatokat is megnehezítette és jóval költségesebbé tehetné volna. Ezért szükségesé vált a meglévő határkövek védelme. 1938. november 16-án a Belügyminisztérium utasította a határszéli vármegyék főispánjait, hogy: „Alispán úr hívja fel a legsürgősebben a lakosság figyelmét arra, hogy a régi magyar-csehszlovák határvonal megjelölésére szolgált határköveknek és egyéb határjeleknek a felszabadulás okozta örömben és hazafias lelkesedésben történő kidöntésével és erőszakos eltávolításával csak a köznek ártanak. Éppen ezért az imént érintett szempontokra figyelemmel tűrjék meg a régi határjelzéseket mostani helyükön mindaddig, amíg azokat a m. kir. pénzügyminiszter úr részéről kiküldendő mérnökök szakszerűen el nem távolítják.”⁶

Mivel tehát a trianoni határkövek nagyobb része egyúttal háromszögelési vagy sokszögelési alappont is volt, amelyek pontos kitűzése több százezer pengőbe került és azokat az állami földmérési és egyéb felmérési munkálatoknál előnyösen felhasználhatták, így a helyükön kellett maradniuk. Ezért központilag utasításba írták elő a földmérő mérnököknek a tennivalókat. Az utasítás szerint azokat a

határköveket, amelyek egyúttal alappontok is, kiszedni nem szabad, hanem azokat csupán a határkö-jellegüktől kell megfosztani úgy, hogy a rajtuk lévő MO és CS betűjelzéseket akár a jelzés átfestésé-vel, akár pedig ledörzsölésével el kell távolítani. A több métermázsas súlyú, úgynevezett szakaszhatár-köveket nem kellett eltávolítani, de a csehszlovák állam bevéselt címerét le kellett rólok faragtatni. Ugyancsak a helyükön kellett maradniuk azoknak a határköveknek – ha nem is alappontok –, amelyek községi határvonalon vagy birtokhatáron álltak.

Azokat a határköveket, amelyek nem voltak határpontok (általában az úgynevezett közbeiktatott határkövek) kivétel nélkül valamennyit, valamint azokat is, amelyek ugyan sokszögelési alappontok, de a közlekedést vagy a gazdasági művelést akadályozzák, továbbá a vízfolyások mentén elsodrás által esetleg veszélyeztetett alappontokat ki kellett szedni. Ha 50 méteres körzetben több alappont volt, egy – a legalkalmasabbnak látszó – kivételével, a többit szintén ki kellett szedni. Ahol vízváltó vonal volt a határ, ott csak azokat a határköveket kellett meghagyni, amelyek mint alappontok a jövőben felhasználhatók voltak vagy amelyek birtokhatáron vagy községi határvonalon álltak.

Azokat a határköveket, amelyek egyúttal háromszögelési alappontok is voltak, ha azok a közleke-dést vagy a gazdasági művelést akadályozták, lehetőleg a legközelebbi alappont irányában szabály-szerűen át kellett helyezni. Az áthelyezési adatokat határszakaszonként bemérési jegyzőkönyvbe kel-lett feltüntetni és ugyanitt ezt az áthelyezett pont koordinátáit is kiszámítani.

A trianoni határvonalról határszakaszonként 1:2 880 méretarányú térkép és részletes leírás készült. A részletes leírásban a határvonalon elhelyezett összes határjeleket tüntették fel. Minden füzet (határ-szakasz) elején az „Általános megjegyzések” tartalmazták a szükséges tudnivalókat. A részletes határ-leírásból meg lehetett állapítani, hogy mely határkövek alappontok és melyek nem azok, mert az alap-pontoknak a budapesti stereografikus rendszerre vonatkoztatott koordinátái is szerepeltek a leírásban. Minden mérnököt ellátták a hozzá rendelt határszakaszcsoportról egy részletes leírással és az 1:2880 méreta-rányú térképek egy példányával. A részletes leírásban fel kellett tüntetni azt is, hogy mely köveket tá-volították el, még pedig úgy, hogy a pont számát piros tintával erősen át kellett húzni, az áthelyezett háromszögelési pontoknál pedig a pont új koordinátáit – a régieket áthúzva – szintén piros tintával kel-lett feltüntetni.

A munkafeladathoz a személyek beosztása általában határszakaszonként történt úgy, hogy min-den mérnök-tisztviselő egy-egy szakaszt kapott. A rövidebb szakaszokból egy mérnök-tisztviselőnek több szakasz is jutott, hosszabb szakaszokat viszont 2–3 mérnök között osztották fel.⁷

A kiszedett határköveket a legközelebbi olyan községbe szállították, ahol vasúti állomás is volt. Ott az előjárásnak átvételi elismervény és átadási jegyzék (csereokmányok) ellenében megőrzésre átadták. Az utasítás előírta, hogy a munkálatokat a lehető leggyorsabban, szükség esetén több napszá-mossal és fuvarral kell végrehajtani. Általában törekedni kellett arra, hogy a helyszíni munkálatok le-hetőleg még novemberben befejeződjenek. A munkálatok megkezdése előtt – a nyílt rendelet értelmé-ben – a kiküldött tisztviselők a munka beosztásának megfelelően a Magyar Királyi Honvédség terüle-tileg illetékes vegyesdandár parancsnokságainál, valamint az Magyar Királyi Határőrség ugyancsak te-rületileg illetékes parancsnokságainál is köteles volt jelentkezni. A határőrséget a munkálatok végre-hajtásáról felettes hatóságuk értesítette.

A Felvidék visszacsatolt déli területsávjának Magyarországgal érintkező trianoni határvonalán a Magyar Királyi Határőrség a felvidéki bevonulást követően is folytatta szolgálatát a katonai közigaz-gatás végéig. A trianoni határvonalat ugyanis hadműveleti záróvonalként működtették a visszacsatolás – katonai közigazgatás – időszakában.⁸

A III. szakaszban a munkálatai – az országhatár jelzés levésése, a műszakilag feleslegessé vált kövek kiszedése – 1938. november 24-től december 2-ig tartottak.⁹ A munkálatok lefolyását hátráltat-ta, hogy ezen a szakaszon a határvonal az Ipoly medrében hozzávetőlegesen 40 km-es hosszúságban kanyargott és a közlekedést egyik oldalról a másikra csak három híd biztosította.¹⁰ MONÓGYI János fő-mérnök a III. jelzésű szakaszkövet már kidöntve találta. Kiásatta továbbá a meredek part szélén elhe-lyezkedő azon sokszögköveket is, amelyeket az ár rövidesen úgyis elsodort volna.¹¹ Három község te-rületéről összesen 17 db. követ szállított be és tároltatott.¹²

A IV. határszakaszon, az Ipoly északi partján elhelyezett szakaszknél kezdte el a munkálatokat SZŐKE Béla főmérnök. A határköveket néhány kivétellel épségben találta. A szakasz vonala sík, majd dombos végül pedig meredek hegyeken áthaladva ismét sík és száraz területen haladt, néhány patakot átszelve. A szakasz vége felé azonban a IV.15 jelölésű kőtől kezdődőleg a szakasz végéig a határkö-vek mind az Ipoly kiöntött mocsaras vizében voltak és így azokat nem lehetett megközelíteni.¹³

Az V. szakaszban dr. SZŐKE Árpád főmérnök az V. 44. főhatárköig (Széchenyhalász és Ludány községek közötti határvonalig), GÁTHY Dániel főmérnök pedig innen a szakasz végéig irányította a

határkövek kiszedését és a megmaradt kövek határjellegüktől való megfosztását. SZŐKE Árpád az V. szakasz 44. főkövégéig összesen 74 db főkövet távolított el, és 6 db mellékkövet.¹⁴ 12 határkővet (6 db főkő és 6 db mellékkő) Drégelypalánkon a község házában, 1 db főkövet pedig Balassagyarmaton a városháza udvarán helyeztetett letébe. Három mellékkövetet és három közbeiktatott követ nem talált, ezeket valószínűleg a árvíz sodorta el.¹⁵

Az V. szakasz második felét és a VI. szakaszt GÁTHY Dániel főmérnök kapta meg, aki 1938. november 24-én érkezett meg Ludány községbe. Másnap 12 km hosszan bejárta a terepet azonban a magas vízállás miatt csak nehezen voltak ellenőrizhetők a kövek. A következő napon az Ipoly túldoldali szakaszát is bejárta. Az Ipoly mentén a kövek általában megvoltak ugyan, azonban 60 százalékuk vízben állt, 25 százalékuk pedig a vízállás miatt ellenőrizhetetlen volt. Az V. szakasz második részéről 3 főkövet és egy mellékkövet szállított az ipolytarnóci község házában udvarára. Az V. szakaszból pedig összesen 10 főkövet, 7 mellékkövet szedtetett ki.

A VI. szakaszban 3 főkövet, 7 mellékkövet és 63 közbeiktatott követ szedtetett ki, emyleket szintén Ipolytarnóc község házára vitetett.¹⁶

A VII. szakasz mérnöke törött határköveket is talált, amelyek csonkjait a földben hagyta, mivel azok koordináta nélküli kövek voltak.¹⁷ A VII.3. jelű követ áthelyeztetette. Néhány követ kidöntve talált, ezeket – ha szükséges volt – visszaállította és lejjebb süllyesztette. A VII.7 jelű kövel szemben, az út túldoldalán egy közbeiktatott követ is talált, mely a határvonal részletes leírásában nem szerepelt. Ezt is eltávolította. A VII.2 határkő egy élőfa volt, melyen vastáblák jelezték az országhatárt. Ezeket a vastáblákat ismeretlenek – állítólag katonák – elvitték. Összesen 9 mellékkövet és 58 közbeiktatott követ szedtetett ki.¹⁸

A huszonkét kilométer hosszú VIII. szakaszon 1923–1925 között 565 követ helyeztek el. Ebből megszüntettek 209-et, eltávolítottak és tároltak 160-at, hiányzott, illetve találtak 49 határkövet. A megmaradt 356 darab határkőnek határjellegét festékréteg eltávolításával szüntették meg. Az összegyűjtött 160 darab (118 db közbeiktatott, 42 mellék) határkövet Somoskőújfalu község elöljáróságának adták át.¹⁹

A IX. szakaszban SZENICZEY György mérnök a IX. 28 mellékhatárkőig (Domaháza és Alsóhanganony községek közötti határvonalig), KELEDI főmérnök pedig innen a szakasz végéig dolgozott. A IX. szakasz első részének megszüntetési munkálatait Cered községből irányították. A térségben folyó útépítési munkálatok miatt csak a dűlőutak voltak használhatók, amelyeken az esőzések miatt szinte lehetetlen volt közlekedni. A kövek összegyűjtése erdőszéli gyepes területeken lóvontatás útján valósult meg, így szállították azokat a legközelebbi vasútállomásra. Eltávolítottak 101 darab követ, 8 darab összetört követ pedig mint hasznavehetlent ott hagytak a tárolási helyen. Az ajnácskői községi elöljáróságnak 15 mellék- és 78 közbeiktatott hibátlan követ adták át.²⁰

A IX. szakasz második részében 29 km hosszan KELEDI Ferenc főmérnök 636 határkövet lecsiszolással és fehér olajfestékekkel való átfestéssel trianoni jellegétől megfosztotta, ebből már 24 követ kidobva talált. 47 követ Sajóvárkony község önhatalmúlag kiszedtetett, bár ezek is a községi határt jelölték. 3 főkövet, 24 mellékkövet, 21 közbeiktatott követ és 1 jeltelen követ Sajóvárkony községnek adták át. A szakasz trianoni határkövei közül 3 megsemmisült. A IX. szakasz második részén összesen 687 határkövet számoltak fel.²¹

A X. szakasz munkálatait BORSZÉKI Sándor mérnök Bánréve községből irányította, aki a munkálatok végrehajtására Budapestről 1938. november 24-én indult el. A tényleges munkát csak három nap múlva 29-én kezdhette meg, mivel a kövek kiszedését a bánrévei határőrség parancsnoka meggátolta.²² A 16 km hosszú X. szakaszon eredetileg 343 követ helyeztek el, amelyből 237 nem volt alappont. A 16 km határvonalból 15 km a régi községi határon, illetve birtokhatáron húzódott, ezért összesen csak 27 követ lehetett eltávolítani. Ismeretlen egyének kidobtak 5 követ, – köztük egy alappontot is –, melyek közül kettőt megtaláltak. Így összesen 29 határkövet helyeztetett el Bánréve község elöljáróságánál.

A XI. szakaszon a határkövek kiszedését a mindkét oldalon elterülő Naprágy község területén fekvő XI. jelű szakaszhatárkőnél 1938. XI. 26-án kezdte meg KONDÉR István mérnök. Aki a helyszínen látottak alapján – helyesnek gondolta, ha néhol – az „Utastítás” betűitől eltért. Ahol a birtokhatárok közt maradandóan éles elhatárolást látott (éles árok, sokszor 100–180 km-re is felfelmagasodó terasz), amikor a határkövet is sok helyen a melléje leásott vastag fa védte a szántóékétől, vagy ahol a földtulajdonosnak közvetlenül a határkő mellett mezsgyékőve volt, kivételt tett és a határkövet eltávolította. Hasonlóképpen olyan helyen, ahol a birtokhatárt út képezte és az út két széle a folytonos használat és a víz erodáló hatása következtében az erdőkben 0,80–1 métere is felfelmagasodott (mély út), a határkövet kiszedette, mert a rézsű lepergése (fagyhatás) a megmaradásukat, – ha már nem tartják karban ezu-

tán – időlegessé teszi. Ugyancsak kivételt tett az esetben (XI.6 jelű kő), amikor az egymáshoz 15-20 m-re álló határkövek községi s így birtokhatáron is álltak bár, de a kövek egy egyenesbe estek. Ez esetben a közbeesőt, mint amelyet feleslegesnek vélt, kivételte. A fent említett kő közelében lévő 52. sz. sokszögpontot (XI.6 határkö), hogy félreértést ne okozhasson a jövőben, a koordinátáit kiszámítva, kivételte. A XI.6. jelű 46. számú sokszögpont követ szintén kiszedette, mert a közelében a 235. számú háromszögelési pont köve állt. Ennek koordinátái ugyan a részletes leírásban nem voltak megadva. A térképen feltüntetett községi határhalmokat, melyeket megtalált és megújításra szorultak, újra felhánytatta. 1 polygon követ, 4 főhatárkövet, 27 mellékhatárkövet és 174 közbeiktatott követ szedetett ki és szállítatott Gömörözöllésre. A munkálatokat 6 napszámossal és fuvarral végeztette. A kövek kiszedését 3 m hosszú emelőruddal és láncc segítségével december 5-ig gyorsan elvégezték a napszámosok.²³

A XII. szakaszban hárman: ÁCS Elemér mérnök a XII.18 mellékhatárköig, innen SZATMÁRI László főmérnök a XII. 39 főhatárköig, a szakasz végéig pedig KOZÁR Tibor mérnökgyakornok végezte a határjelek felszámolását. A XII szakasz ÁCS Elemér mérnöknek kiutalt első részében 250 pont és 170 alappont helyezkedett el. Az összes alappont megmaradt, áthelyezni egyiket sem kellett. Csupán 7 mellékkövet és 2 közbeiktatott követ kellett kiszednie, amelyeket a szádvarborsai bírónál helyeztetett el. 71 határkövet, melyek nem voltak alappontok, meghagyott, mert részben községi határvonalon, részben birtokhatáron álltak.²⁴

A XII. szakasznak a XII-18 számú határkőtől a XII-39. határköig terjedő részén SZATMÁRI László főmérnök dolgozott. Ezen a részen összesen 259 pont volt. Közülük 184 alappont. A bejárt részen 5 alappontot elpusztulva talált. Egyet a P.198. számút vetetett ki, hogy földalatti állandósítása megmaradt, mert a közelében 10 méter távolságra a XII-21 kő volt elhelyezve. Ez a kő a kincstári erdő és községi legelő határvonalának törési pontján állt. Ezt a követ valószínűleg 1938. évben állandósították, az eredeti „élőfa vastáblával megjelölve” helyett. A fát kivágva találta. Ezért helyébe a XII-21 követ helyeztetett el. Ezt a követ az alappontok között bemérte, ellenőrizte, kordinátáit kiszámította és a határleírásba bejegyezte. A többi alappont helyén maradt. 55 darab „C” jelzésű közbeiktatott határkövet – melyek nem voltak alappontok – meghagyott, mert részint birtokhatáron, részint községi határvonalon álltak.²⁵

A XII. 39 főhatárkőtől a szakasz végéig KOZÁR Tibor mérnökgyakornok dolgozott. A XII. szakasznak ez a része Abauj-Torna megyében, tornai, járásban fekszik 500-600 méter magasan, meredek hegyoldalakkal, töbrökkel, szagattott terepen. A szakasznak ez a része döntően az eredeti községhatáron húzódott.²⁶ Ezek a részek Bódvaszilás vasútállomással rendelkező községgel voltak határosak. KOZÁR Tibor kiemeltetett a 11 közbeiktatott határkövet Bódvaszilás községhez szállítatta. A XII.42 kőtől a XIII. szakaszköig az ép határköveket fehér olajfestéssel átfestve találta. Az átfestés alól azonban a „MO” és „C” jelzések eltűntek, ezért azokat levéselte és helyüket ismét átfestette. 16 törött, elpusztult határkövet talált. Sérülésüket főleg erdei szállítások okozták. Az elpusztult kövek közül többet helyreállított különösen azokat, melyek mellett az új köveket kiszállítva találta és műszer nélküli helyreállításuk is lehetséges volt. A határszakasz ezen része mellett fekvő háromszögelési gúlákat a környező falvak lakossága erősen megrongálta, ezért a tornai járás főszolgabírójának figyelmét személyesen felhívta a további károk meggátolására.²⁷

A XIII. szakasz mérnöke HOCH János november 25-én érkezett Hidvégardóra. Ez a község látszott legalkalmasabbnak fuvar, napszámosok szerzése és a határkövek tárolása szempontjából, mivel a községtől 3 kilométerre fekvő vasútállomás műúton volt megközelíthető. A XIII. szakasz 23 km hosszú volt, amelyen 286 határkö feküdt. A munkálatok során HOCH János 40 mellékkövet és 65 közbeiktatott követ hordatott Hidvégardó községbe. Ezek közül 5 darabot már helyükről kidobva talált, 9 darab határkönek pedig csak a helyét találta meg. Ezért Bódvavendégi község határában levő közút mentén megmaradó 11 határkövet a föld színéig lesüllyesztette. Ahol a volt országhatár egyúttal községi határ is volt, a köveket a helyükön hagyta, a rajtuk levő jelzéseket pedig olajfestéssel festette át. A munkálatok zavartalanul folytak. Utak hiányában – a nehezen megközelíthető dombos vidéken átvonuló – határvonalon levő kiszedett kövek elszállítása nehézségekbe ütközött. December 2-án a hidvégardói határőrség egy rendeletre hivatkozva meg akarta akadályozni a kövek lehordását, de erélyes fellépéssel sikerült a munkálatokat december 3-án befejezni.²⁸

A XIV. szakasz határvonalán 256 pont volt elhelyezve ebből 160 alappont. A XIV. szakaszban 67 követ szedtek ki.²⁹

A XIV. és XV. szakasz határvonalát is CSEJTEY Ernő mérnök járta be. A XV. szakasz határvonalán 148 pont volt elhelyezve 86 alapponttal. Az alappontok közül a XV.12. p.331 számú határkövet (alappontot) a helyéről kiemelve találta, ezt a keramit követ a régi helyére visszahelyeztetette. Mindkét szakaszon megmaradtak az alappontok, azokat áthelyezni nem kellett. A két határszakaszon 7 követ

eltörve és 2 követ pedig elpusztulva talált, ezek közül egyik sem volt alappont. 5 határkövet – amelyek nem voltak alappontok – a helyükön hagyott, mert birtokhatáron állnak. A XV. szakaszban 37 követ szedetett ki.³⁰

A XVI. szakaszon a XVII.-28. főhatárközig KOVÁCS Ferenc segédmérnök, végezte a műszaki munkálatokat. A XVI. szakaszon 150 kő volt elhelyezve, ezek közül 145 alappont. A Hernád folyó mederváltozása következtében 37 kő elpusztult, 15 kő beiszapolódott, 7 követ pedig kivetett az áradás. Ezek közül 1 db közbeiktatott kő, 5 db mellékhatárkő és 1 db főkő volt. Ezek bemért kordinátás pontok voltak. Mivel ezeket a köveket kidúlva találta, nem tudta áthelyezni. A két darab közbeiktatott határkövet a helyén hagyta, mert községi határvonal jelölésére szolgáltak. A kiszedett köveket Abaujváron, a községi bírónál helyezte el megőrzés végett.

KOVÁCS Ferenc segédmérnök, a XVII. szakaszban 199 határkövet kerestetett fel a XVII. 16. főközig. Tekintettel arra, hogy ezek mind községi határvonalon álltak, egyet sem távolítatott el közülük csak a jelzésüktől fosztotta meg.³¹

A XVII. szakaszban a XVII. 16. főhatárkőtől a XVIII-ig terjedő részben ÁDÁMFFY László irányította a műszaki munkálatokat. Az általa bejárt szakaszon 454 pont volt elhelyezve 315 alapponttal. Áthelyezni egy alappontot se kellett. 13 db közbeiktatott követ a helyén hagyott, mert részben birtokhatáron, részben községi határon álltak. A pontok közül 11 mellékkövet és 78 közbeiktatott követ távolítatott el. Elpusztult 3 mellékkő, és 3 közbeiktatott kő. A XVII határszakasz XVII 30/1 és XVII/34 sz. kövei között az újból megállapított demarkációs vonal egybeesett a trianoni határvonalal, ezért erre a részre eső 81 db határkövet érintetlenül hagyta.³²

A XVIII. szakaszon és a Bodrog folyó nyugati partján lévőXIX.17 sz. határközig SIMON József főmérnök dolgozott. A XVIII. szakasz határvonalán 62 pont volt elhelyezve 46 alapponttal. Az alappontok megmaradtak és áthelyezni egyiket sem kellett. A XVIII. határszakaszon 6 követ (2 db mellékkövet és 4 db közbeiktatott követ) szedetett ki és szállítatott Sátoraljaújhelyre.³³

A XIX. szakasz határvonalán a XIX.17 határközig ugyancsak SIMON József főmérnök dolgozott. Ezen a szakaszon 137 pont volt elhelyezve 85 alapponttal. Az alappontok megmaradtak és áthelyezni egyiket sem kellett. A XIX. határszakaszon a XIX.17 határközig az irányító mérnök 37 db határkövet szedetett ki (4 fő, 17 mellék- és 16 közbeiktatott határkövet), amelyet Sátoraljaújhelyre szállítatott. Ezen a szakaszon elpusztult a 364-es háromszögelési pont, 3 alappont és egy közbeiktatott pont. 25 határkövet – amelyek nem alappontok – a helyükön hagyott, mert részint birtokhatáron, részint pedig községi határon álltak.³⁴

A Bodrog folyó keleti útján a XIX. 17 főhatárkőtől a XIX. 69 főhatárközig TÖRÖK Árpád főmérnök irányította a műszaki munkálatokat. A Bodrog keleti oldalán haladva az elhelyezett sokszögpontok mind megvoltak, azonban a Bodrog folyó kiöntése teljesen beiszapolta azokat. Ezeknek a megtalálása mérés útján történt. A köveket megtisztították azokat az iszaptól, és két méter átmérőjű körben a körülötte lévő füveget kivágták. A XIX.18/3-a közbeiktatott követ nem tudták eltávolítani, mert teljesen víz alatt volt, és így nem lehetett megközelíteni. A XIX. 21. főhatárkőtől kezdve a Felsőberecki csatorna töltésének mindkét oldalán levő sokszögpontok közül azokat, melyek 50 méteren belül egy másik alappont mellett voltak eltávolította. A Felsőberecki csatorna XIX.33. főkövétől kezdődően a XIX.35. főkövéig terjedő részén a csatorna mindkét oldalán levő sokszögpontokat – bár egymástól való távolságuk 30–40 méter volt, – nem távolították el. Részint azért, mert a csatorna mélysége 4–5 méter volt, másrészt pedig azért, mert a csatorna mindkét oldala fával volt szegélyezve, így a látási viszonyok korlátozottak voltak. Későbbi felmérés esetén ezeket a pontokat jól lehetett használni. A XIX.38. főkőtől kezdődően a Karcsa ér mocsaras szélén húzódott a trianoni határ, érintve Páczin község belső részét is, majd a belterület északi részén elérte a Nagykarcsa patakot. A Nagykarcsa mindkét oldalán sokszögpontok voltak. TÖRÖK Árpád főmérnök ezek közül 4 pontot (113., 174., 218., 220.) áthelyeztetett, mert azok a szántó föld közepén voltak elhelyezve, így fennmaradásuk veszélyeztetve volt. A 231, 235, 239, 240 és 242 sz. sokszögpontokat újból állandósította, mivel azok kidőltek. Belső állandósításuk (keramit lap) érintetlen volt. A XIX.47. főkőnél a határ a Nagykarcsát elhagyta és a Kiskarcsa közepén haladt tovább. TÖRÖK Árpád főmérnök a XIX.47. főkőtől a XIX. 69. főközig 110 határkövet (104 közbeiktatott határkő és 6 mellékhatárkő) távolítatott el. 32 sokszögponot pedig újból állandósított, mert azok részben kidőltek, egyébként a kövek hibátlanok voltak. TÖRÖK Árpád a részére kiutalt határszakaszon a XIX.17. főhatárkőtől kezdődően a XIX.69. főhatárközig 111 közbeiktatott határkövet, 21 db mellékhatárkövet és 5 főhatárkövet távolítatott el. E mellett 42 sokszögponot állandósított, 4-et pedig áthelyeztetett. Határszakaszán a felmérés időszakára 3 mellékhatárkő és 2 közbeiktatott határkő pusztult el.³⁵

A XIX. szakasz 69. határkövétől a szakasz végéig JAKAB Sándor mérnök dolgozott. A határkövek 3 db kivételével (370 sz. sokszögpont, XIX.73/2 és 372 sz. sokszögpont) mind a helyükön voltak. Nagy részük azonban – a puha talaj miatt és a mezőgazdasági művelés következtében – többé-kevésbé eldőlt. Ezért a szakzmérnök javasolta, hogy ezen meglehetősen magas (50–100 cm) határköveket vagy mélyebbre süllyesszék, vagy kisebb kövekre cseréljék ki, mert félt, hogy ezek a kövek rövid időn belül kidőlnek és elpusztulnak. Az eldőlt határköveket egyenesbe állították. „A határvonal bejárása alkalmával az ingatlan tulajdonosok örömeiknek adtak kifejezést, hogy az ottmaradt kövek birtokhatárik sarokpontjait továbbra is rögzítve tartják.” A határszak ezen részéről az összes közbeiktatott határköveket és a mellékköveket a sokszögpontok kivételével eltávolították.³⁶

A XX. szakasz kezdő határkővét nem találta a helyén a szakasz mérnöke, ezért annak elvitelével kapcsolatban az illetékes csendőr őrsnél feljelentést tett. A XX. szakaszban a határkövek és sokszögpontok a Tisza két partján voltak álltak, ezért a kövek 80 %-a – mivel a Tisza állandóan változtatta medrét – részben a Tiszába szakadt, részben oly nagy mérvben iszapoltódott be, hogy egyszerű méréssel rövid idő alatt nem tudták megtalálni. A munkálatokat irányító mérnök a XX.13., XX.14. sz. főköveket, XX.15.1., XX.23.1. sz. mellékköveket eltávolította. A XX szakaszból kiszedett 2 db főkövet 3 mellékkövet pedig a záhonyi község háza udvarára szállította.³⁷

Miután a XXI. szakaszért felelős mérnök a XXI. szakasz követ határjellegétől megfosztotta a közbeiktatott kövek legnagyobb részét kidobva találta a helyszínen, egyes köveket pedig a szomszéd községekből hozatta el a tárolás helyére Lónya községbe a község háza udvarába. A XXI. szakaszból 2 db főkövet, 5 mellékkövet, 36 közbeiktatott követ vettek ki. E részen a volt trianoni határ vizes ér közepén haladt úgy, hogy a megdőlt főköveket – melyeket a nagyobb súly miatt kidobni nem tudtak – helyreállította. TAKÁCS Jenő mérnök javasolta, hogy a meglehetősen magas kiálló határköveket mélyebbre süllyesszék, mert tartani lehet attól, hogy azok rövid időn belül kidőlnek s így elpusztulnak.³⁸

A XXII. szakaszon a volt trianoni határ a Csaronda folyó középvonalában haladt, a határkövek a két parton álltak. E szakaszon az irányító mérnök az összes határkövet és a sokszögpontokat megtalálta – mivel a két part között közlekedési akadály volt – azokat helyükön hagyta, függetlenül a két különböző parton levő kövek 50 m-es távolsági előírásától. A XXII. szakaszban XXII.4., XXII.7. sz. főköveket s 68. sz. követ kivette. A XXII. szakaszból kivett 2 db főkövet és 1 közbeiktatott követ Lónyán a körjegyzői lakásnál tárolták.³⁹

A XXIII. szakasz munkálataival megbízott mérnök ezen szakaszon elhelyezett 2 szakaszhatárkövet a helyén, sértetlenül megtalálták. A 163 mellékhatárkö közül 4 elpusztult a közbeiktatott határkövek közül pedig 7 kőnek összetört a feje. Az elpusztult és megsérült kövek csonkjait azonban a földben megtalálták, amelyet ott is hagytak. A ferdén vagy gyengén álló határköveket egyenesbe állították. Azokon a helyeken, ahol a volt trianoni határvonal a községek határvonalait vágta ketté a közbeiktatott határköveket – kivéve, ha nem mezsgyén állottak – mind kiszedték, ellenben a határvonal azon részén, mely egyúttal községi határvonal is volt, a közbeiktatott határköveket még 50 méteres körzeten belül is meghagyták, annál is inkább, mivel azok a községi határ töréspontjain álltak.⁴⁰

A XXIV. határszakasz munkálatait ZSÓTÉR László mérnök irányította. A szakzmérnök először szakaszkövet fosztatta meg határjellegétől. A trianoni határ a Déda-Beregdaróc községek között haladó árok szélén húzódott. Ezen vonalon a 464. számú fő-, 8 és 11. számú. mellékhatárkö kivételével az összes határköveket a trianoni határ megszűnte alkalmával kidöntötte a nép haragja. Ezen köveknek csupán a beszállításáról kellett gondoskodni. Beregdaróc községnél a határtól távolodva, a Déda és Magyarberegzász közötti vonalon is hasonló volt a helyzet, de ott már nagyobb számban maradtak meg határkövek, amelyeket ZSÓTÉR László mérnök megtartott tekintettel arra, hogy úgy is a község és egyúttal mezsgyehatáron helyezkedtek el. Még ritkábban fordult elő a határkö elmozdítása a kettészelt Beregdaróc trianoni határán, ahol a 35. és 36. sz. köveket már a mérnök vetette ki, mert eredetileg egy tulajdonban lévő erdők között haladó utat metszettek hosszában ketté és a közlekedést is akadályozták. Mic patak vonalában Beregsurány és Beregdaróc határán részint a gazdasági művelés akadályozása miatt, részint vízfolyás alámosása miatt 6 határkövet, 3 mellékkövet szintén el kellett távolítani. Innen a Beregsurány–Asztély határon haladva egy ideig sorban voltak a határkövek. Azok, amelyeket a községi határvonalon voltak megmaradtak. A beregdaróci országút közelében a 65 -92 határkövek között csupán a 74, 75, 77, 79, 80, 82, 85, 87, 88 és 91 határkövek maradtak meg a trianoni határ megszűnte után. A többi kiforgatva találták meg. A meglévőket mint alkalmas helyen levőket a szakasz mérnöke is megtartott. Beregsurány és Mocsola között a Szepácska-patak vonalán haladó határvonal határkövei is megmaradtak. Tárpa határán lévő Szepácska-patak vonalán a közbeiktatott határköveket kivette. Ezen a szakaszon is voltak kidobva egyes kövek. A Tisza töltés vonalán a közbeiktatott határköveket szintén eltávolította. A szakzmérnök a badallói határban fejezte be a munkát, amikor is a el-

jutott a XXV. szakaszokhoz, azt határkö jellegetől megfosztatta. Eltávolított összesen: 137 db. (3 db főkö, 96 db mellékkő, 38 db közbeiktatott kő) határkövet, amelyet a beregsurányi község háza udvarára szállított.⁴¹

XXV szakasz mérnöke RÉPAY Zoltán a Tisza folyó bal partján Badaló községgel szemben a XXV.1. határkőnél kezdte el a munkát és haladt a bal parton Tiszabecs község mellett fekvő XXVI. határkőig. Onnan átment a Tisza folyó jobb partján fekvő Tiszaújlak községbe, ahonnan a jobb parton haladva munkáját a Badaló községnél fekvő XXV. határkőnél fejezte be. Munkáját a Tisza folyón át való nehéz közlekedés miatt – a híd csak Tiszaújlak községnél volt – kénytelen volt mindkét parton külön-külön elvégezni. A Tisza folyó mindkét partján a trianoni határkövek, vagy háromszögelési alaponatok, vagy sokszögpontok voltak. Szatmárcseke község határában az összes határkövek sértetlen állapotban helyén volt. Ezek közül csak a művelési akadályt képező köveket távolította el. Tiszakóród község határában a határköveket egy-kettő kivételével Tiszakóród község lakossága hazafias felbuzdulásában mind eltávolította. A szakaszmérnök feladata itt már csak a kövek összeszedése volt. Mezővári, Csécsé Milota és Tiszabecs községek határában a kövek egy részét – a Tisza folyó partszakadása és eliszaposodása következtében nem találták meg. A megmaradtak közül azokat, amelyek művelési akadályt képeztek, eltávolította. A Tisza jobb partja mentén haladva Tiszaújlak községnél csak 258 és 262 sz. köveket nem találta meg a partszakadás miatt, a többi mivel legelőben és mezőgyében voltak, sértetlenül helyükön hagyta. Csetfalva, Mezővári, Halábor és Badaló községek határaiban a határkövek közül csak a Tisza folyótól távol eső és magasán fekvő köveket találta meg. A Tisza folyó jobb parti nagy mérvű partszakadása és eliszaposodása miatt a köveket egyáltalán nem találta meg. Az iszapolt területen levő eltakart pontok felkeresése csakis szögméréssel és szalagméréssel lett volna lehetséges. Az iszapolt területen levők közül akadtak olyanok, amelyek körül a föld tulajdonosai – a cseh csendőrség kellemetlenkedésének elkerülése miatt – az iszapot kiásták így azokat a megtaláltak közé lehetett sorolni. Az megtalált köveket a helyükön hagyták, mert művelési akadályt nem képeztek.⁴²

A XXVI. szakaszon a Batár folyó mentén a sokszögpont kövek egy-két kivétellel mindkét parton megtalálhatók voltak. Ezeknek a köveknek mintegy 25 %-a művelési akadályt képezett, az akadályt jelentő köveket kiemeleték. Az 517. sz. háromszögelési pontot a határszakasz munkálatait irányító mérnök Uszkától délre kidobva találta. Az irányító mérnök a határszakaszról 48 határkövet távolított el.⁴³

A rövid XXVII. határszakasz határkövei közül a munkát irányító mérnök a művelést akadályozó 5 követ emeltetett ki. A köveket Magosligetre szállította.⁴⁴

A XXVIII. határszakaszon KIS Sándor mérnök a magyar-csehszlovák-román trianoni hármashatárnál kezdte el a munkálatokat, a csehszlovák határkönek határjellegétől való megfosztásával. Jelezte, hogy a volt hármashatár magyar követét 2–3 éven belül a Túr-folyó élő ágának kimosása miatt be fog dőlni. Innen kiindulva az ország felőli sokszögpontokat, a 317. sz. sokszögpontig (mintegy 700 m távon) eltávolította, még akkor is ha legelőben feküdtek, mert ezen rövid szakaszon ellentétben a Túr ezen ágának többi részével – ahol végig vízállás van – a meder teljesen száraz, legelőt képez és betöltődésnek indult úgy, hogy a két part közti közlekedésnek semmi akadálya nincs és így feleslegesnek találta, mert a volt cseh oldalon elhelyezett sokszögpontokhoz képest valamennyi 50 m-es távon belül feküdt. Tovább haladva a Túr-folyó további szakaszán – tekintve a két part közti közlekedési akadályra – a feltalált sokszögpontokat ha csak művelési, vagy közlekedési akadályt nem képeztek, helyükön hagyta függetlenül a két különböző parton levő kövek 50 m-es távolsági előírástól. A Túr-folyó mentén, mely mintegy 14 km hosszban képezte itt a határt, a volt trianoni cseh oldalon mindössze egy követ nem talált meg. Ugyanakkor a magyar oldalon a sokszögpontok mintegy 80 %-át nem találta, mert eredetileg sem voltak kövel állandósítva. A Túr-folyótól tovább haladva az 525. sz. háromszögelési ponttól az 524. háromszögelési pontig – ahol a volt trianoni határ nagyobb részt községi határ is volt – csak mintegy 4 db közbeiktatott határkövet vettett ki, mert azokat már kidőlve találta. Ezen a szakaszon, valamint az 524. sz. háromszögelési ponttól az ezt követő 523. sz. háromszögelési pontig terjedő szakaszon valamennyi követ megtalálta, és mert ezek egyben községi határon is feküdtek, kivétel nélkül helyén hagyta azokat. Tovább haladva a XXVIII.4. főköig a kövek egy-két közbeiktatott kő kivételével, melyek se községi, se birtokhatáron nem feküdtek, helyükön maradtak. A Palád-ér mentén (mintegy 600 m hosszban) annak déli oldalán a sokszögpont köveket kivette, mivel azok művelési akadályt képeztek. A Zugó-ér mentén tovább az 520 sz. háromszögelési pontig a kövek 1–2 közbeiktatott kő kivételével – melyek se községi, se birtokhatárt nem képeztek – mind helyükön maradtak, mint Kis- és Nagypalád közötti községi határpontok. Innen a Nagydomb szakaszhatárig mintegy két felesleges közbeiktatott követ és a XXVIII/8 sokszögpont vetetett ki KIS Sándor, utóbbit azért mert kidobva találta.⁴⁵

A Határkijelölő Központi Bizottság a kövek egy részét a méretek különbözősége, más részét hibás volta miatt nem tudta az új határon felhasználni. A fennmaradó résznél pedig a fuvardíjak nagysá-

ga miatt csak csekély árkülönbség volt az új kövekkel szemben. Ezért a Határkijelölő Központi Bizottság elnöke nem zárkózott el az elől, ha hősi emlékmű vagy országzászló építése céljára egyes kérelmező határmenti községeknek az ott raktározott köveket átengedjék.⁴⁶ Például Beregsurány község kérte, hogy a „közjegyzői iroda udvarán őrzött 137 darab volt trianoni határkövet a pénzügyminiszter úr hősi emlékmű építésének céljára a község közönségének ajándékozza.”⁴⁷ 1940-ben Ipolyvisk községnek – hősi emlékmű céljára – 93 követ engedtek át.⁴⁸

Ezzel a munkával a magyar földmérés mérnökei végrehajtották az északi határszakaszon a trianoni határvonal határjellegétől való megfosztását. Az ország északi határa csaknem kitolódott az etnikai határra. Azon a határszakaszon a Határkijelölő Központi Bizottság helyi bizottságai kateszteri térképek segítségével megállapították a részletes határvonalat. A helytelenül megszállt részeken a határt az esetek 90 %-ában helyesbítették. A bizottság a határmenti munkálatokat október 31-ével beszüntette, a nem vitás határrészeket „félállandó jelleggel” – azaz karóval – kijelölte. A határmenti igényeket mindkét fél részéről megállapította, rendezte, statisztikát készített, és az új határrészeket huszonötzres méretarányú térképen rögzítette. Azonban ezt a szakaszt nem sikerült határkövekkel állandósítani.

Jegyzetek:

¹ Pozsony, Nyitra, Léva, Rimaszombat, Kassa, Ungvár, Munkács.

SUBA

² Loc. Cit.

³ 16 400/1939. ME. r. (*Budapesti Közlöny*, 1939.IV.22.)

⁴ A kiszedett határkövekről a község nevének és a tárolási hely (utca, ház-szám, stb.) feltüntetésével trianoni határszakaszonként két példányban összesített kimutatást kellett készíteni. A kimutatásokat – a munkálatok lefolyásának rövid ismertetését is tartalmazó – jelentéssel az illetékes földmérési felügyelőség útján a pénzügyminisztérium IX. b. főosztályához kellett felterjeszteni. Ezen jelentések alapján tudjuk rekonstruálni a határkövek kiszedését.

MOL.K-269.

⁵ 144 460/1938.BM.ut.

⁶ 74 407/1938.BM.r.

⁷ Az V. szakaszban dr. SZŐKE Árpád főmérnök az V. 44 főhatárköig (Széchenyhalász és Ludány községek közötti határvonalig), GÁTHY Dániel főmérnök pedig innen a szakasz végéig; a IX. szakaszban SZENICZEY György mérnök a IX. 28 mellékhatárköig (Domaháza és Alsóhangony községek közötti határvonalig), KELEDI főmérnök pedig innen a szakasz végéig; a XII. szakaszban ÁCS Elemér mérnök a XII. 18 mellékhatárköig, innen SZATMÁRI László főmérnök a XII 39 főhatárköig, innen a szakasz végéig pedig KOZÁR Tibor mérnökgyakornok; a XVII. szakaszban a XVII 28 főhatárköig (Tolvajhegy) KOVÁCS Ferenc segédmérnök, innen a szakasz végéig ÁDÁMFY László mérnökgyakornok; a XIX. szakaszban SIMON József főmérnök a Bodrog folyó nyugati partján a XIX. 17 mellékhatárköig, a Bodrog folyó keleti partján a XIX. 17 főhatárköitől a XIX. 69 főhatárköig TÖRÖK Árpád főmérnök, innen a szakasz végéig pedig JAKAB Sándor főmérnök végezte a munkálatokat. A munkálatok folyamán természetesen történtek változások a vezényléssel kapcsolatban. A XV szakasz FAZEKAS Barna főmérnök helyett a XIV. szakasz mérnöke CSEJTEI Ernő főmérnök, a XVI. szakaszt amely szintén FAZEKAS főmérnöknek volt kiutalva, a XVII. szakasz mérnöke KOVÁCS Ferenc segédmérnök irányította és végezte el a munkálatokat.

MOL.K-269.

⁸ PARÁDI

⁹ A III. szakasz mérnökének (MONÓGYI Jánosnak) munkajelentése.

MOL.K-269.

¹⁰ Az átkelést biztosító hidak álltak: Letkésnél, Ipolypásztónál és Ipolyszakálasnál.

Loc. cit.

¹¹ A kiásott sokszögek voltak: III.3., III.5, III.6, 6/2, 8/1, 9/2, 9/3, 9/4, III.10, III.11, 1 1/2, III.13, 15/2, 15/3, 17/2 és az 52. sz.

Loc. cit.

¹² Szobra, a község házára 6 db.(1 db szakaszkö, 3 db főkö, 1 db mellékkő, 1 db sokszögek), Ipolykiskeszi a község házára 3 db (1 db főkö, 2 db mellékkő), Ipolypásztóra a körjegyzőség udvarára 8 db.(3 db főkö, 5 db mellékkőt) szállított.

Loc.cit.

¹³ Összesen 93 db (18 db. mellékkő + 3 db sérült, és 75 db közbeiktatott) határkövet szedett ki és a vasútállomással rendelkező Ipolyvisk községbe szállította megőrzés végett.

IV. szakasz mérnökének (SZŐKE Bélának) munkajelentése.

MOL.K-269.

¹⁴ Az V.2, V.2/2, V.6, V.7, V.7/1, V.9/2, V.9/2, V.10, V.11, V.11/2, V.12/1, V.13, V.19. számú köveket távolított el.

V. szakasz mérnökének (SZŐKE Árpádnak) munkajelentése.

MOL.K-269.

¹⁵ Valószínűleg az árvíz sodorta el a: V.23/1, V.27/3, V.27/5 mellékköveket és a 4., 206., 212. közbeiktatott köveket.

Loc. cit.

¹⁶ A VI. szakasz mérnökének (GÁTHY Dánielnek) munkajelentése.

MOL.K-269.

¹⁷ A VII. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

¹⁸ Karancsberényben 34 db (7 mellék, 27 közbeiktatott), Somoskőújfaluban 6 db (1 mellék, 5 közbeiktatott), Rappon 27 db (1 mellék, 26 közbeiktatott) követ helyeztetett el.

Loc. cit.

¹⁹ A VIII. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁰ A IX. szakasz mérnökének (SZENICZKEY Györgynek) munkajelentése.

MOL.K-269.

²¹ A IX. szakasz tásmérnökének (KELEDI Ferencnek) munkajelentése.

²² A bánrévei 13. számú katonai vonalparancsnokság még 24-én este táviratilag kért a 7. hadtestparancsnokságtól erre vonatkozó utasítást, mely 25.-én este távirati úton meg is érkezett, s a kövek kiszedését nem engedte meg. A nyílt rendelet bemutatása céljából 26-án Kassára utazott, a 7. hadtest parancsnoksághoz, mely a honvéd vezérkar főnöke helyettesének aláírását látva, telefonon azonnal érintkezésbe lépett a pénzügyminisztérium XIX. főosztályával, ahol az engedély sürgős megadását kilátásba helyezték, s ígéretet tettek arra vonatkozólag, hogy a pénzügyminisztérium IX/b ügyosztályával azonnal érintkezésbe lépnek. Mivel 27-én délelőttig semmi rendelkezés nem érkezett, az ügyről telefonon jelentést tett a Magyar Királyi Állami Földmérési Hivatal 9. felügyelőségnek. A kövek kiszedését megengedő rendelkezés 28-án este táviratilag érkezett meg a határőr-parancsnoksághoz. A munkálatokat 29-én reggel kezdte meg és december 2-án fejezte be.

A X. szakasz mérnökének (BORSZÉKI Sándornak) munkajelentése.

MOL.K-269.

²³ A XIV. szakasz mérnökének (KONDÉR Istvánnak) munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁴ A XII. szakasz tásmérnökének (ÁCS Elemérnek) munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁵ A XII. szakasz tásmérnökének (SZATMÁRI Lászlónak) munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁶ A határszakasz Bodvaszilás, Komjátói, Tornanádaska, Bodvavendégi, Szádalmás, Tornagörgő, Mész és Udvarnok községek területén húzódott. Az eredeti községhatárokon csak a: XII.39, XII.41., XII.42., XII.44., XII.47. kövek között tért el.

Loc.cit.

²⁷ A XII. szakasz tásmérnökének (KOZÁRI Tibor) munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁸ A XIII. szakasz tásmérnökének (HOCH Jánosnak) munkajelentése.

MOL.K-269.

²⁹ A kiszedett határkövek tárolási helyei voltak: Percse 3 mellék- és 1 közbeiktatott határkö, Buzita 4 mellék- és 26 közbeiktatott határkö, Szemere 25 közbeiktatott határkö, Perény 9 határkö.

A XIV. szakasz tásmérnökének (CSEJTEY Ernő) munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁰ A kiszedett kövek tárolási helyei: Perény 16 db, Tornyosnémeti 21 db.

A XV. szakasz tásmérnökének (CSEJTEY Ernő) munkajelentése.

MOL.K-269.

³¹ A XV. és XVI. szakasz mérnökének (KOVÁCS Ferencnek) munkajelentése.

MOL.K-269.

³² Az eltávolított határköveket Füzér (5 mellék- és 30 közbeiktatott), Pusztafalu (2 mellék- és 2 közbeiktatott kö), Füzérkajata (2 mellék- és 8 közbeiktatott kö), Vitány (3 mellék- és 23 közbeiktatott kö) és Alsómihályi (4 mellék- és 10 közbeiktatott határkö) községek előljáróságainak adta át.

A XVII. szakasz mérnökének (ÁDÁMFY Lászlónak) munkajelentése.

MOL.K-269.

³³ A XVIII. és XIX. szakasz mérnökének (SIMON Ferencnek) munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁴ Loc. cit.

³⁵ A kiemelt határköveket Bodrogszerdahelyre (5 főhatárkö, 12 mellék, 7 közbeiktatott kö), Nagygéresre (6 db mellékhatárkö 104 közbeiktatott kö), Pácinba (3 mellékhatárkö) és Perbenyikre (131 közbeiktatott 34 mellékkö) szállította.

A XIX. szakasz tásmérnökének (TÖRÖK Árpád) munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁶ A kiszedett 131 közbeiktatott és 34 mellékhatárkövet Perbenyik község községházának udvarára szállították.

A XIX. szakasz tásmérnökének (JAKAB Sándor) munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁷ A XX. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁸ A XXI. szakasz mérnökének (TAKÁCS Jenőnek) munkajelentése.

MOL.K-269.

³⁹ A XXII. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴⁰ A 102 db kiszedett közbeiktatott határkövet a beregdaróci (30 db), a barabási (64db), a hetenyi (8 db) községházánál gyűjtötték össze, azért hogy a Zápszony–Som vasútállomásról szállítsák el, mert mind a három községből jó karban lévő műút vezetett az állomáshoz.

A XXIII. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴¹ XXIV. szakasz mérnökének (ZSÓTÉR Lászlónak) munkajelentése. MOL.K-269.

⁴² A kiszedett köveket összesen 36 darabot (fő, 29 közbeiktatott kö) Szatmárcseke (1 fő, 10 közbeiktatott), Tiszakóród (5 fő, 10 közbeiktatott), Milota, (7 közbeiktatott kö), Tiszabecs (1 fő, 2 közbeiktatott) községek előljáróságának adta át megörzés végett.

A XXV. szakasz mérnökének (RÉPAY Zoltánnak) munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴³ A szakaszról kivett 48 követ Magosligetre (1 főkö, 2 mellék 14 sokszögelési kö), Uszkára (1 főkö 1 mellékkö 16 sokszögelési kö), Tiszabecstre (1 főkö 1 mellékkö 11 sokszögelési kö) szállította.

A XXVI. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴⁴ A XXVII. szakasz mérnökének munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴⁵ XXVIII. szakaszon kivett 69 kőből Magosligetre 16 darabot (6 mellékkő, 5 sokszögpontkő, 5 közbeiktatott kő), Zajtára 53 darabot (2 főkö 3 mellékkő, 4 közbeiktatott kő, 44 sokszögelési kő) szállítottak.

A XXVIII. szakasz mérnökének (Kis Sándornak) munkajelentése.

MOL.K-269.

⁴⁶ 1698/1941. Határkijelölő Központi Bizottság határozata a volt trianoni magyar-cseh határkövek felhasználása tárgyában.

MOL.K-269.

⁴⁷ 94 361/1939.IX.b.PM. Beregsurány község kérése a trianoni Határkövek felhasználása tárgyában

MOL.K-269.

⁴⁸ 98 708/1940.IX.b.PM. Ipolyvisk község kérése a trianoni határkövek felhasználására

MOL.K-269.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

TANULMÁNYOK

SUBA

— SUBA János: A területviisszacsatolások határkijelölő munkálatai 1938-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* V. évf. (1995) 6. sz. 98–103.p. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében, Buidapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

REGISZTRÁLT KÉZIRATOK

PARÁDI

— PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés. (MTA). Budapest, 1990.

LEVÉL- IRAT és DOKUMENTUMTÁRAK

MOL.K-269

— MOL = Magyar Országos Levéltár,
K = Polgári Központi Hatóságok,
269 = Pénzügyminisztérium általános iratok.

JOGSZABÁLYOK

74 407/1938. BM. r.

— 74 407/1938. BM. r. a volt magyar-csehszlovák határ megjelölésére szolgáló határkövek szakszerű eltávolítása tárgyában.

144 460/1938. BM. r.

— 144 460/1938. BM. r. utasítás a trianoni magyar-csehszlovák határvonalon elhelyezett határkövek kiszedésére és összegyűjtésére kirendelt mérnöktisztviselők részére.

16 400/1939. ME. r.

— 16 400/1939. ME. r. a Határkijelölő Központi Bizottság felállításáról.

Technikai rövidítések a jegyzetekben

BM = belügyminiszter

ME = miniszterelnök

r. = rendelet

Mellékletek jegyzéke:

I. sz. melléklet

A volt trianoni magyar-csehszlovák határvonalon eltávolított határkövekről. 154

A volt trianoni magyar-csehszlovák határvonalon eltávolított határkövekről

Tárolási hely		Földmérési felügyelőség		A határkő neve					
község	vármegye	száma	helye	szak. kő	főkő	mell. kő	közb. kő	soksz. kő	Össz.
Szob	Hont	6	Komárom	1	3	1		1	6
Ipolykiskeszi	"	"	"		1	2			3
Ipolypásztó	"	"	"		3	5			8
Ipolyvisk	"	"	"			18	75		*93
Drégelypalánk	"	"	"		6	6			12
Balassagyarmat	Nógrád	9	Budapest			1			1
Ipolytarnóc	"	"	"		3	7	63		73
Karancsberény	"	"	"			7	27		34
Somskőújfalu	"	"	"			43	123		166
Rapp	"	"	"			1	26		27
Sajóvárkony	Borsod	3	Eger		3	24	21		48
Ajnácskő	Gömör, Kiskont	"	"			15	78		93
Bánréve	"	"	"		1	10	18		29
Gömörszöllős	"	"	"		4	27	174	1	206
Szádvárborsa	"	"	"			7	2		9
Szilicze	"	"	"			6	20		26
Bódvaszilas	Abaúj-Torna	17	Kassa				11		11
Hidvégdárdó	"	"	"			40	65		105
Tornyosnémeti	"	"	"			5	16		21
Perény	"	"	"			1	24		25
Szemere	"	"	"				25		25
Buzita	"	"	"			4	26		30
Perecse	"	"	"			1	2		3
Abaújvár	"	"	"		1	5	1		7
Füzér	"	"	"			5	30		35
Füzérkajata	Abaúj-Torna	17	Kassa			2	8		10
Pusztafalu	Zemplén	"	"			2	2		4
Vitány	"	"	"			3	23		26
Alsómihályi	"	"	"			4	10		14
Sátoraljaújhely	"	"	"		4	19	20		43
Nagygéres	"	"	"			6	104		110
Páczin	"	"	"			3			3
Bodrogszerda-hely	"	"	"		5	12	7		24
Perbenyik	"	"	"			34	131		165
Záhony	Szabolcs	12	Debrecen		2	3			5
Lónya	Bereg	16	Ungvár		4	5	37		46
Beregdaróc	"	"	"				30		30
Barabás	"	"	"				64		64
Hetyén	"	"	"				8		8
Beregsurány	"	"	"		3	96	38		**137
Szatmárcseke	Szatmár	12	Debrecen		1		10		11
Tiszakóród	"	"	"		5		10		15
Mílotá	"	"	"				7		7
Tiszabecs	"	"	"		2	1	2	11	16
Uszka	"	"	"		1	1		16	18
Magosliget	"	"	"		2	10	7	19	38
Zajta	"	"	"		2	3	4	44	53
Összesen:				1	56	445	1349	92	1943

* Hósi emlékmű céljára Ipolyvisk községnek átengedve.

** Hósi emlékmű céljára Beregsurány községnek átengedve.

Forrás: Magyar Országos Levéltár (MOL) a polgári központi hatóságok gyűjteménye. (K) Pénzügyminisztériumi általános iratok (269)